

УДК 347.73:061.1ЄС

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2023.2.18>**Галіахметов І. А.,**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри приватного права
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

КОНЦЕПЦІЯ FAIR TRADE І ТОРГОВЕЛЬНЕ ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО РОЗВИТКУ

Анотація. Стаття розглядає за допомогою сучасної методології змістову характеристику процесу втілення концепції *fair trade* і становлення торговельного права Європейського Союзу, тенденції його розвитку в умовах глобалізації та інтеграційного процесу. Зазначається, що спільна торговельна політика ЄС ґрунтується на уніфікованих принципах, зокрема стосовно змін тарифних ставок, укладання тарифних та торговельних угод, пов'язаних із торгівлею товарами та послугами, а також торговельних аспектів інтелектуальної власності, прямих іноземних інвестицій, досягнення уніфікованості заходів лібералізації, експортної політики та заходів для захисту торгівлі, таких як ті, яких вживають у випадку демпінгу або субсидування.

Автором наводяться правові підстави формування, ознаки та уточняється предмет торговельного права ЄС, норми регулювання відносин, що виникають у торгівлі з третіми країнами та регулюють відносини тільки у сфері товарного обігу – право розповсюдження товарів; взаємне визнання товарів третіх країн та їх допуск (принцип взаємного визнання) до внутрішнього ринку ЄС; спільні вимоги до реалізації певних товарів або для товарів чи аспектів товарів, які не охоплені вичерпно Комбінованою (товарною) номенклатурою ЄС; питання акредитації та здійснення ринкового нагляду, пов'язаних з реалізацією продуктів, та уніфікації захисту прав споживачів на загальноєвропейському рівні.

Сучасний розвиток торговельного права ЄС відбувається в умовах дотримання цілей сталого розвитку, розширення торгівлі на більш вільних і справедливих умовах, які розглядаються через призму чотирьох понять: *fair trade* (справедлива торгівля/торгівля без демпінгу або експортних субсидій/чесна конкуренція), *unfair trade practices* (нечесні торговельні практики), *fair competition* (належна компетенція торговця) і *level playing field* (рівні умови). Автор погоджується з думкою Е. П. Томпсона, що у контексті англійського ринку вісімнадцятого століття концепція справедливої торгівлі використовувалася в якості певного способу розв'язання проблеми ринку. При цьому ця концепція була спрямована передусім на захист прав споживачів.

Ключові слова: торгівля, торговельна політика, торговельне право ЄС, *fair trade*, система преференцій, СОТ.

Haliakhmetov I. A. The concept of fair trade and trade law of the European Union: modern approaches to development

Abstract. The article considers with the help of modern methodology the semantic characteristic of the process of implementation of the fair trade concept and the formation of EU trade law, as well as trends on its development in the context of globalization and integration process. It is noted that EU common commercial policy is based on uniform principles, particularly with regard to changes in tariff rates, the conclusion of tariff and trade agreements relating to trade in goods and services, and the commercial aspects of intellectual property, foreign direct investment, the achievement of uniformity in measures of liberalisation, export policy and measures to protect trade such as those to be taken in the event of dumping or subsidies.

The author provides the legal theses for the formation, basic structural component as matter of EU trade law and norms regulating relations arising in trade with non-EU countries and regulating relations only in the sphere of commodity circulation. These rules apply to: right of cross-border distribution of goods; the principle of mutual recognition, which derives from the case law of the Court of Justice of the European Union, plays an important part in the functioning of the internal market and allows the free movement of products in the absence of any EU harmonising legislation; the requirements for accreditation and market surveillance relating to the marketing of products and repealing; EU consumer protection legislation.

The current development of EU trade law is considered through the prism of four concepts as fair trade, unfair trade practices, fair competition and level playing field. The author agrees with the opinion of E. P. Thompson that in the context of the United Kingdom market of the eighteenth century the concept of fair trade was used

as a certain way to solve the market problem. At the same time, this concept was aimed primarily at protecting of consumer rights.

Key words: *trade, commercial policy, EU trade law, fair trade, system of preferences, WTO.*

Актуальність теми. Торгівля є одним з найпотужніших інструментів ЄС. Вона лежить в основі економічного процвітання та конкурентоспроможності Європи, підтримуючи динамічний внутрішній ринок та рішучі зовнішні дії. Завдяки відкритості торговельного режиму ЄС є найбільшим у світі торговцем сільськогосподарськими та промисловими товарами та послугами, займаючи перше місце як за вхідними, так і за вихідними міжнародними інвестиціями. З новими внутрішніми та зовнішніми викликами, зокрема новою, більш стійкою моделлю зростання, визначеною Європейським зеленим курсом та Європейською цифровою стратегією, ЄС потребує нової стратегії торговельної політики, яка сприятиме досягненню його цілей внутрішньої та зовнішньої політики та сприятиме більшій стійкості відповідно до його зобов'язань щодо повної імплементації Цілей сталого розвитку ООН, які ще називають «Глобальними цілями» – це загальний заклик до дій, спрямованих на те, щоб покінчити з бідністю, захистити планету і забезпечити мир і процвітання для всіх людей у світі [1].

Глобалізація світової економіки характеризується зростанням обсягів операцій у сфері міжнародної торгівлі і взаємозалежність національних економік. Для держав-членів ЄС основним інструментом реагування на виклики глобалізації є торговельна політика. Метою торговельної політики ЄС є розширення торговельних можливостей для європейських країн та компаній шляхом усунення торговельних бар'єрів (тарифів, мита і квот) та забезпечення добросовісної конкуренції. Дійсно, ЄС «визначає та здійснює спільну політику та заходи й працює заради досягнення високого рівня співпраці в усіх сферах міжнародних відносин для того, щоб: (е) сприяти інтеграції всіх країн у світову економіку, включаючи шляхом поступового скасування обмежень міжнародної торгівлі» (ч. 2 ст. 21 Консолідованої версії Договору про Європейський Союз [2]).

Посилення конкуренції на світових ринках у результаті глобалізації може поставити під

загрозу права людини, наприклад, через експлуатацію робітників. Оскільки права людини є пріоритетом зовнішньої політики ЄС, то він використовує свою торговельну політику, зокрема для заохочення і захисту прав особи в країнах-партнерах, що не входять в ЄС, вводячи певні умови в преференційні торговельні угоди, а також використовує односторонні торговельні обмеження проти країн-порушників прав людини [3].

Стан опрацювання. Сучасні наукові дослідження у галузі торговельного права ЄС в Україні обумовлені насамперед такими чинниками: (1) реалізація стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі (Преамбула, ст. 85 Конституції України тощо) та втілення механізму досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в Європейському Союзі; (2) відмінності у розумінні комерційного зобов'язального права щодо порівняно з європейськими юридичними актами, тобто джерелами *acquis communautaire* (розділ другий Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (2004)); (3) запланована рекодифікація приватного права; (4) нові тенденції у комунітарному праві (праві ЄС) та господарській практиці.

Однак і до цього моменту національне торговельне право зазнало кардинальних змін у зв'язку з гармонізацією з правом ЄС. Через розвиток комунітарного права і недоліки процесу приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire*, його можна визнати постійно діючим інтеграційним процесом, успіх якого вимагає не тільки законодавчих змін, а й активного застосування осучасненої правової теорії і практики комунітарних впливів.

Метою цієї статті є висвітлення інтеграційного процесу в нормування торговельних звичаєвостей і встановлення *fair trade*, а також з'ясування особливостей структури та змістового наповнення предмета торговельного права ЄС.

Виклад основного матеріалу. Спільна торговельна політика ЄС є однією з основ його відносин з рештою держав світу (ст. 207 Договору про функціонування Європейського Союзу [2], далі – TFEU), а також виключною компетенцією ЄС (ст. 3 TFEU). Лісабонський договір розширив цю компетенцію на прямі іноземні інвестиції, а також зробив Європейський Парламент «співзаконодавцем» поряд із Радою з питань торгівлі.

Від імені всіх держав-членів ЄС Європейська комісія займається торговими питаннями, такими як переговори про торговельні угоди з країнами, що не входять в ЄС. Вони укладаються кваліфікованою більшістю, за винятком угод про торгівлю послугами, інтелектуальною власністю, прямими іноземними інвестиціями, аудіовізуальними та культурними послугами, соціальними, освітніми та медичними послугами, коли прийняття Радою повинно бути одностайним.

ЄС активно працює у Світовій організації торгівлі (далі – СОТ). Він підтримує скасування торговельних і митних бар'єрів. Щоб захистити свій ринок, ЄС має «батарею інструментів», такі як антидемпінгові та антисубсидійні заходи, регулювання торговельних бар'єрів та захисні заходи. Це є важливим інструментом ЄС у захисті прав людини та трудових прав у країнах, що не входять в ЄС та є універсальними і закріпленими у Хартії основоположних прав Європейського Союзу (2000).

Як відомо, Загальна система преференцій (1971) [4] – це система пільгових митних тарифів на товари, які ввозяться понад 90 країнами, що розвиваються, на ринок ЄС. Преференціями з боку ЄС можуть користуватися тільки ті країни, в яких права людини не порушуються. В рамках торговельної політики ЄС [див. 5] також може «нав'язати» односторонні торговельні обмеження (ст. 207 TFEU) щодо імпортерів, якщо такі є підозри, що гроші від торгівлі з ЄС використовуються для фінансування збройних конфліктів та/або іншої діяльності, пов'язаної з порушенням прав людини. Крім цього, торговельна політика ЄС, передбачає заборону на неетичне використання європейських товарів та технологій, таких як медичні речовини або будь-які інші вироби

подвійного призначення у разі застосування їх при стратах і тортурах. «З огляду на політичну ситуацію в Бірмі/М'янмі та Білорусі, слід зберегти призупинення всіх тарифних преференцій для імпорту товарів походженням з Бірми/М'янми або Білорусі», як зазначено зокрема в п. 25 Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) No 978/2012 від 25.10.2012 р. щодо застосування Генеральної схеми тарифних преференцій та скасування Регламенту Ради (ЄС) No 732/2008 [6].

Дійсно, Європейський економічний простір (норвезька модель), двосторонні угоди (швейцарська модель; 2020 р. до неї приєдналася Велика Британія), відносини ЄС з малими державами – Андоррою, Монако і Сан-Марино (AMS), митний союз (турецька модель), комплексна економічна та торговельна угода (канадська модель), угода про асоціацію або створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ), різні види угод про вільну торгівлю, відносини за правилами СОТ – усе це правові режими здійснення торговельних відносин у межах ЄС, який є головним торговельним партнером України. За результатами 2022 року питома вага торгівлі товарами та послугами з ЄС склала 53,6 % від загального обсягу торгівлі України [7].

Для виконання завдання з належного регулювання цих відносин у ст. 3 Римського договору, нині Договір про функціонування ЄС (TFEU), були визначені принципи відносин між державами-членами щодо свободи руху товарів на всій території Союзу: (а) митний союз; (b) встановлення правил конкуренції, необхідних для функціонування внутрішнього ринку; (c) монетарна політика – для держав-членів, валютою яких є євро; (d) збереження морських біологічних ресурсів у рамках спільної політики в сфері рибальства; (e) спільна торговельна політика. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) No 952/2013 від 09.10.2013 р. про встановлення Митного кодексу Союзу (нова редакція) [8] застосовується тільки щодо торгівлі країн ЄС з третіми країнами (митно-тарифні заходи регуляторного впливу). Ці правила стосуються вільного переміщення товарів, застосовуються до всіх товарів, котрі походять з ЄС, та до

товарів, що походять з третіх країн, які знаходяться у вільному обігу в державах-членах ЄС (об'єктивна сфера застосування).

Під товаром вільного обігу розуміють товари, що ввозяться з третіх країн, по яким було сплачено зовнішній спільний збір і які згодом можуть перебувати в обігу в межах ЄС. Так у справі 7/68 «Комісія [ЄЕС] проти Італії (Italian Art)» (1968) Європейський суд постановив, що «під товарами, у значенні ст. 28 (ex Article 23 ТЕС) Договору (TFEU), слід розуміти продукти, які можна оцінити в грошах і які можуть бути основою (предметом. *Авт.*) комерційної транзакції» [9].

Незважаючи на свою нематеріальну природу, в судовій практиці електроенергія також розглядається як товар. Європейський суд справедливості трьох Співтовариств (ЄСВС, ЄЕС, Євроатом) не дає жодного логічного пояснення такому підходу, вся його аргументація з цього питання туманна. Практика ЄЕС/ЄС щодо електроенергії є своєрідною пірамідою, вершина якої сформована у рішенні Європейського суду в справі *Costa v. ENEL* (1964). У цьому випадку питання про кваліфікацію електроенергії Європейський суд справедливості не розглядав окремо, але заявив, що монополія на постачання електроенергії підпадає під дію ст. 31 Римського договору (з поправками, внесеними до 1999 року) [10]. Проте в подальшому Європейський суд справедливості неодноразово використовував це рішення як головний аргумент на користь віднесення електроенергії до товарів.

Виключаються такі важливі товари для безпеки держави-члена ЄС з-під застосування цих правил, що стосуються вільного руху товарів, але при цьому виступають в якості об'єктів спеціального правового режиму, як-от: зброя, боєприпаси та військова техніка, сільськогосподарська та рибна продукція, а також культурні цінності.

Повне та остаточне скасування митних платежів і зборів/податків рівнозначного характеру відбулося ще 01.07.1968 р., хоча скасування всіх прикордонних перевірок відбулося лише 01.01.1993 р.; вважається, що саме в цей день створено Єдиний внутрішній ринок ЄЕС/ЄС, тобто всі обмеження для руху

товарів, послуг і капіталу на кордонах держав-членів Співтовариств вилучалися.

Торговельне право ЄС – це сукупність правових норм, прийнятих з метою формування та реалізації спільної торговельної політики ЄС. Торговельне право формується і розвивається в тісному взаємозв'язку з митним правом. Юридично обов'язкові правові акти Союзу, ухвалені на підставі положень Договору про ЄС та Договору про функціонування ЄС з протоколами та деклараціями стосовно цих сфер, не тягнуть за собою гармонізацію законів або підзаконних актів держав-членів. Якщо сфера митного права включає, першочергово, питання тарифного регулювання, то торговельне право охоплює широке коло питань щодо застосування нетарифних заходів *lex mercatoria* у зовнішній торгівлі – нагляд за імпортом та експортом товарів, кількісні обмеження, заходи підтримки експорту, заходи захисту від демпінгу, субсидії та торговельні бар'єри, торговельні преференції. Крім імпорту та експорту товарів, сфера дії торговельного права ЄС включає регулювання зовнішньої торгівлі послугами (ст. 57 TFEU) та регулювання питань інтелектуальної власності в міжнародній торгівлі.

Створення ЄС, підготовка до його подальшого розширення, досягнення цілей єдиного ринку, практичне формування економічного і валютного союзу в поєднанні з такими зовнішніми чинниками, як створення Світової організації торгівлі та зміна загальної політичної ситуації у світі, призвели до суттєвого оновлення нормативно-правової бази спільної європейської торговельної політики. Торговельне право ЄС стало більше відповідати нормам і принципам міжнародного торгового (те саме, що торговельний. *Авт.*) права. Своєю чергою свобода переміщення товарів включає в себе три елементи відповідно до TFEU: скасування митних зборів і зборів рівнозначного значення (ст. 30); заборона кількісних обмежень на експорт та імпорт або заходи, рівнозначні їм (ст. 34 і 35); заборона дискримінаційного внутрішнього оподаткування (ст. 110).

Правила, що забезпечують свободу переміщення товарів, не носять абсолютний характер. Ці винятки передбачені ст. 36

TFEU. Вона містить приватний перелік підстав, за допомогою яких держави-члени можуть запроваджувати кількісні обмеження на експорт, імпорт та транзит товарів, а також заходи, еквівалентні їм: (1) суспільна мораль; (2) громадський порядок і громадська безпека; (3) охорона здоров'я і життя людини і тварин або збереження рослин; (4) охорона національних цінностей, що мають мистецьку, історичну або археологічну цінність; (5) охорона промислової та комерційної власності.

Однак ці заходи не повинні бути «засобами свавільної дискримінації або прихованого обмеження торгівлі між державами-членами». Відповідно до законодавства ЄС, всі товари можуть бути розділені на дві групи: (1) гармонізована (наприклад, *див.* Директиву Ради 2001/110/ЄС від 20.12.2001 р. про мед [11]); (2) негармонізована. Товари, для яких розроблені спільні європейські процедури, правила і стандарти, вважаються гармонізованими, а товари, для яких не існує спільних стандартів, вважаються негармонізованими. Принцип вільного пересування товарів (послуг), що породжує негативні наслідки, дозволяє країнам приймати несанкціоновані (неправомірні) обмеження у взаємній торгівлі. До основних викликів свободі руху товарів можна віднести: невідповідність ряду норм і правил ЄС; збереження певних технічних правил і норм як бар'єрів для вільного руху товарів; диференціацію національних технічних стандартів щодо негармонізованих товарів, для яких не розроблені уніфіковані правила та обмеження щодо адміністративного контролю, тобто застосування заходів з ринкового нагляду, принципу взаємного визнання та усунення не виправданих перешкод для торгівлі, декларації взаємного визнання.

В ЄС необхідність регулювання онлайн-торгівлі з'явилася пізніше, ніж у США, на початку 2000-х рр. У 2000 р. ЄС прийняв Директиву про питання електронної комерції [12], яка заклала чітку та загальну структуру з метою регулювання визначених правових аспектів електронної комерції на внутрішньому ринку.

Усе вищезазначене відноситься до переміщення товарів у межах внутрішнього ринку. При цьому законодавство ЄС передбачає

ряд заходів, які захищають внутрішній ринок від імпорту з третіх країн. Основною метою застосування захисних заходів є протидія недобросовісній конкуренції.

Включення до порядку денного концепції справедливої торгівлі або "fair trade" (У 1971 році була опублікована перша наукова праця щодо еволюції цього терміну Е. П. Томпсона «Моральна економіка англійського натовпу у вісімнадцятому столітті» [13]. *Авт.*) політики ЄС було зумовлено обставинами на тлі заяв різних експертів про те, що СОТ перестала відповідати існуючим реаліям міжнародної торгівлі [14]. У 2006 році була прийнята резолюція Європейського Парламенту про справедливу торгівлю та розвиток [15]. Цим документом встановлено критерії справедливої торгівлі з метою мінімізації ризиків зловживань. Ці критерії визначали, що є справедлива ціна; допускалася можливість авансових платежів; принципи прозорості та простежуваності всього ланцюга поставок тощо. Цією Резолюцією були фактично формалізовані на офіційному рівні принципи руху справедливої торгівлі. Також у тому ж році була опублікована доповідь Комісії ЄС «Глобальна Європа: конкуренція у світі» [16]. Щоб зрозуміти європейське бачення справедливої торгівлі, цей звіт важливий, оскільки в змісті йдеться про відкритість у торговельних відносинах між державами-членами ЄС та їхніми торговельними партнерами.

Висновки. Торговельне право ЄС має предметом відносини, що виникають у торгівлі з третіми країнами та регулює відносини тільки у сфері товарного обігу. Воно не поширюється на невеликі партії товарів некомерційного характеру, ст. 1 Директиви Ради 78/1035/ЄЕС «Про звільнення від оподаткування імпорту невеликих партій товарів некомерційного характеру з третіх країн» [17]. Представлені документи дозволяють зробити висновок, що ЄС використовує традиційну концепцію справедливої торгівлі, яка еволюціонувала завдяки руху Справедливої торгівлі – в 1997 році була створена Всесвітня асоціація Fairtrade Labelling International (FLO, нині Fairtrade International), та відповідає за встановлення уніформи міжнародних стандартів справедливої торгівлі товарами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development (2015), A/RES/70/1. URL: [https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030 %20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf](https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf)
2. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз (вчиненого в Маастрихті сьомого дня лютого місяця тисяча дев'ятсот дев'яносто другого року) та Договору про функціонування Європейського Союзу (вчиненого в Римі двадцять п'ятого дня березня місяця тисяча дев'ятсот п'ятдесят сьомого року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text
3. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social committee and the committee of the regions empty : Trade Policy Review – An Open, Sustainable and Assertive Trade Policy. Brussels, 18.2.2021, COM(2021) 66 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM:2021:66:FIN>
4. Generalized System of Preferences. UNCTAD. URL: <https://unctad.org/topic/trade-agreements/generalized-system-of-preferences>
5. Human rights in EU trade policy. Unilateral measures applied by the EU. European Parliamentary Research Service. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/621905/EPRS_BRI\(2018\)621905_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/621905/EPRS_BRI(2018)621905_EN.pdf)
6. Regulation (EU) No 978/2012 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 applying a scheme of generalised tariff preferences and repealing Council Regulation (EC) No 732/2008. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012R0978>
7. Бюлетень поточного стану торговельних відносин між Україною та ЄС у 2022 році. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=5db05993-288d-4981-9f26-f0f6efe586e2&title=BiuletenStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTasU2022-Rotsi>
8. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу (нова редакція). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text
9. Judgment of the Court of 10 December 1968. Commission of the European Communities v Italian Republic. Case 7-68. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61968CJ0007&from=EN>
10. Judgment of the Court of 15 July 1964. Flaminio Costa v E.N.E.L. Reference for a preliminary ruling: Giudice conciliatore di Milano – Italy. Case 6-64. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61964CJ0006>
11. Директива Ради 2001/110/ЄС від 20 грудня 2001 року про мед. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_006-01#Text
12. Директива 2000/31/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку» («Директива про електронну комерцію») від 8 червня 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_224#Text
13. Thompson E. P. 'The Moral Economy of the English Crowd in the Eighteenth Century'. *Past and Present*. 1971. No. 5 (February). P. 75–136.
14. Baldwin R. 'WTO 2.0: Global governance of supply-chain trade'. London, *Center for Economic Policy Research Policy Insight*. 2012. No. 64 (December). 24 p.
15. 2005/2245(INI) European Parliament resolution on Fair Trade and development, 06.07.2006. *Official Journal of the European Union*. 13.12.2006. C 303 E/865.
16. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Global Europe – Competing in the world – A contribution to the EU's Growth and Jobs Strategy {SEC(2006) 1228} {SEC(2006) 1229} {SEC(2006) 1230}, COM/2006/0567 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52006DC0567>
17. Директива Ради 78/1035/ЄЕС «Про звільнення від оподаткування імпорту невеликих партій товарів некомерційного характеру з третіх країн» від 19 грудня 1978 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_299#Text